

USTAWA

z dnia 15 lipca 1987 r.

o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

W celu umacniania socjalistycznej praworządności i stworzenia dalszych gwarancji ochrony praw i wolności obywateli stanowi się, co następuje:

Art. 1. 1. Ustanawia się Rzecznika Praw Obywatelskich.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich, zwany dalej Rzecznikiem, stoi na straży praw i wolności obywateli, określonych w Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i innych przepisach prawa.

3. W sprawach o ochronę praw i wolności obywateli Rzecznik bada, czy wskutek działania lub zaniechania organów, organizacji i instytucji, obowiązanych do przestrzegania i realizacji tych praw i wolności, nie nastąpiło naruszenie prawa, a także zasad współżycia i sprawiedliwości społecznej.

Art. 2. 1. Rzecznika powołuje Sejm na wniosek Prezydium Sejmu, zgłoszony po zasięgnięciu opinii Rady Krajowej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego.

2. Rzecznikiem może być obywatel polski, który wyróżnia się wiedzą prawniczą, doświadczeniem zawodowym i działalnością społeczną, cieszy się powszechnym autorytetem ze względu na swe wysokie walory moralne i wrażliwość społeczną.

3. Kadencja Rzecznika trwa cztery lata, licząc od dnia podjęcia uchwały o jego powołaniu.

4. Ta sama osoba nie może być Rzecznikiem więcej niż przez dwie kolejne kadencje.

Art. 3. Przed przystąpieniem do wykonywania obowiązków Rzecznik składa przed Sejmem następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście przy wykonywaniu powierzonych mi obowiązków Rzecznika Praw Obywatelskich dochować wierności Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i wynikającym z jej postanowień zasadom ustroju socjalistycznego Państwa i praworządności, strzec praw i wolności obywateli, kierując się przepisami prawa, a także zasadami współżycia i sprawiedliwości społecznej; powierzone mi obowiązki wypełniać bezstronnie, z najwyższą sumiennością i starannością, strzec godności powierzonego mi stanowiska, dochować tajemnicy państwowej i służbowej”.

Art. 4. 1. Rzecznik jest w swej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem na zasadach określonych w ustawie.

2. Rzecznik nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, aresztowany lub zatrzymany bez zgody Sejmu, a gdy Sejm nie obraduje — bez zgody Rady Państwa. O udzieleniu lub odmowie udzielenia takiej zgody Rada Państwa informuje Sejm na najbliższym jego posiedzeniu.

3. Z obowiązkami Rzecznika nie można łączyć innego zatrudnienia ani funkcji publicznej, z wyjątkiem mandatu posła na Sejm.

Art. 5. 1. Sejm odwołuje Rzecznika przed upływem okresu, na jaki został powołany, jeżeli.

- 1) zrzekł się wykonywania obowiązków,
- 2) stał się trwale niezdolny do pełnienia obowiązków na skutek choroby, ułomności lub upadku sił,
- 3) sprzeniewierzył się złożonemu ślubowaniu.

2. W wypadku określonym w ust. 1 pkt 3 wniosek o odwołanie zgłasza Prezydium Sejmu po zasięgnięciu opinii Rady Krajowej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego.

Art. 6. Rzecznik podejmuje czynności przewidziane w ustawie, jeżeli poweźmie wiadomość wskazującą na naruszenie praw i wolności obywatela.

Art. 7. Podjęcie czynności przez Rzecznika następuje.

- 1) na wniosek obywateli,
- 2) na wniosek organów: Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, samorządów, organizacji politycznych, spółdzielczych, zawodowych, społeczno-zawodowych i innych organizacji społecznych,
- 3) z własnej inicjatywy.

Art. 8. Wniosek kierowany do Rzecznika jest wolny od opłat, nie wymaga zachowania szczególnej formy, lecz powinien zawierać oznaczenie wnioskodawcy oraz osoby, której praw i wolności sprawa dotyczy, a także określać przedmiot sprawy.

Art. 9. Rzecznik po zapoznaniu się z każdym skierowanym do niego wnioskiem, z zastrzeżeniem art. 16, może:

- 1) podjąć sprawę,
- 2) poprzestać na wskazaniu wnioskodawcy przysługujących mu środków działania,
- 3) przekazać sprawę według właściwości,
- 4) nie podjąć sprawy

— zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy.

Art. 10. Podejmując sprawę Rzecznik może:

- 1) samodzielnie prowadzić postępowanie wyjaśniające,
- 2) zwrócić się o zbadanie sprawy lub jej części do właściwych organów, w szczególności organów nadzoru, prokuratury, kontroli państwowej, zawodowej lub społecznej,
- 3) zwrócić się do Sejmu o zlecenie Najwyższej Izbie Kontroli przeprowadzenia kontroli dla zbadania określonej sprawy lub jej części.

Art. 11. 1. Prowadząc postępowanie, o którym mowa w art. 10 pkt 1, Rzecznik ma prawo:

- 1) zbadać każdą sprawę na miejscu,
- 2) żądać złożenia wyjaśnień, przedstawienia akt/każdej sprawy prowadzonej przez organy administracji państwowej, organy organizacji spółdzielczych, społecznych, zawodowych i społeczno-zawodowych, organy jednostek organizacyjnych posiadających osobowość prawną, a także organy samorządów,

- 3) żądać przedłożenia informacji o stanie sprawy prowadzonej przez sądy, a także prokuraturę i inne organy ścigania,
- 4) zlecać sporządzanie ekspertyz i opinii.

2. W sprawach objętych tajemnicą państwową udzielenie informacji lub umożliwienie Rzecznikowi wglądu do akt następuje na zasadach i w trybie określonych w przepisach o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej.

Art. 12. Po zbadaniu sprawy Rzecznik może

- 1) wyjaśnić wnioskodawcy, że nie stwierdził naruszenia praw i wolności obywatela,
- 2) skierować wystąpienie do organu, organizacji lub instytucji, w których działalności stwierdził naruszenie praw i wolności obywatela; wystąpienie takie nie może naruszać niezawisłości sędziowskiej,
- 3) zwrócić się do organu nadrzędnego nad jednostką, o której mowa w pkt 2, z wnioskiem o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach prawa,
- 4) żądać wszczęcia postępowania w sprawach cywilnych, jak również wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu — na prawach przysługujących prokuratorowi,
- 5) żądać wszczęcia przez uprawnionego oskarżyciela postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwa ścigane z urzędu,
- 6) zwrócić się o wszczęcie postępowania administracyjnego, zaskarżać decyzje do sądu administracyjnego, a także uczestniczyć w tych postępowaniach — na prawach przysługujących prokuratorowi,
- 7) wystąpić z wnioskiem o ukaranie, a także o uchylenie prawomocnego rozstrzygnięcia w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach,
- 8) wnieść rewizję nadzwyczajną od każdego prawomocnego orzeczenia, na zasadach i w trybie określonych w odrębnych przepisach.

Art. 13. 1. W wystąpieniu, o którym mowa w art. 12 pkt 2, Rzecznik formułuje opinie i wnioski co do sposobu załatwienia sprawy, a także może żądać wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub zastosowania sankcji służbowych.

2. Organ, organizacja lub instytucja, do których zostało skierowane wystąpienie, obowiązane są bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 30 dni, poinformować Rzecznika o podjętych działaniach lub zajętych stanowisku. W wypadku gdy Rzecznik nie podziela tego stanowiska, może zwrócić się do właściwej jednostki nadrzędnej o podjęcie odpowiednich działań.

Art. 14. 1. W związku z rozpatrywanymi sprawami Rzecznik może przedstawiać właściwym organom, organizacjom i instytucjom oceny i wnioski zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony praw i wolności obywateli i usprawnienia trybu załatwiania ich spraw.

2. Rzecznik może również:

- 1) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych w sprawach dotyczących praw i wolności obywateli,
- 2) występować z wnioskami, o których mowa w art. 19 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 22, poz. 98), na zasadach i w trybie określonych w tej ustawie.

Art. 15. Organ, organizacja lub instytucja, do których zwróci się Rzecznik, obowiązane są z nim współdziałać i udzielać mu pomocy, a w szczególności:

- 1) zapewniać dostęp do akt i dokumentów na zasadach określonych w art. 11,
- 2) udzielać Rzecznikowi żądanych przez niego informacji i wyjaśnień,
- 3) udzielać wyjaśnień dotyczących podstawy faktycznej i prawnej swoich rozstrzygnięć,
- 4) ustosunkowywać się do ogólnych ocen, uwag i opinii Rzecznika.

Art. 16. Sprawy dotyczące obronności Państwa, Sił Zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz bezpieczeństwa Państwa Rzecznik przekazuje właściwym naczelnym organom administracji państwowej, które informują go w terminie 30 dni o podjętych działaniach lub zajętych stanowisku. Jeżeli Rzecznik uzna sposób załatwienia sprawy za niezadowolający, może w ciągu 30 dni od otrzymania informacji wystąpić w tej sprawie do Komitetu Obrony Kraju.

Art. 17. 1. Rzecznik przedstawia Sejmowi corocznie sprawozdanie ze swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw i wolności obywateli.

2. Sprawozdanie Rzecznika podawane jest do wiadomości publicznej.

3. Rzecznik może przedkładać Prezydium Sejmu określone sprawy wynikające z jego działalności.

4. Rzecznik na wniosek Prezydium Sejmu przedstawia informację lub podejmuje czynności w określonych sprawach.

Art. 18. 1. Rzecznik wykonuje swoje zadania przy pomocy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.

2. Zadania i organizację Biura określa statut, który nadaje Prezydium Sejmu na wniosek Rzecznika.

3. Do pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich stosuje się odpowiednio przepisy o pracownikach urzędów państwowych, z uwzględnieniem ust. 4 i 5.

4. W odniesieniu do pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przepisy określone w art. 2 pkt 1, art. 4 ust. 3, art. 7 ust. 6, art. 20 ust. 4, art. 21 ust. 3, art. 22 ust. 2, art. 26 ust. 2, art. 36 ust. 7 i art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. Nr 31, poz. 214 i z 1984 r. Nr 35, poz. 187) wydaje Marszałek Sejmu.

5. Uprawnienia wynikające z art. 30 ust. 1 i z art. 31 ust. 3 ustawy, o której mowa w ust. 4, przysługują — w odniesieniu do pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich — Marszałkowi Sejmu.

Art. 19. Wydatki związane z funkcjonowaniem Rzecznika Praw Obywatelskich pokrywane są z budżetu centralnego, w części dotyczącej Kancelarii Sejmu.

Art. 20. Rzecznik, za zgodą Sejmu, może ustanowić swoich pełnomocników terenowych.

Art. 21. W Kodeksie postępowania administracyjnego w art. 219 po wyrazach „Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” dodaje się wyrazy „oraz Rzecznik Praw Obywatelskich”.

Art. 22. W Kodeksie postępowania cywilnego w art. 417 w § 1 po wyrazach „Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” dodaje się wyrazy „oraz Rzecznik Praw Obywatelskich”.

Art. 23. W Kodeksie postępowania karnego w art. 464 na końcu dodaje się wyrazy „oraz Rzecznik Praw Obywatelskich”.

Art. 24. W ustawie z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (Dz. U. z 1984 r. Nr 33, poz. 177) w art. 117 w zdaniu pierwszym po wyrazach „Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej” dodaje się wyrazy „a także Rzecznik Praw Obywatelskich”.

Art. 25. W ustawie z dnia 31 lipca 1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz. U. Nr 20, poz. 101, z 1982 r. Nr 31, poz. 214, z 1985 r. Nr 22, poz. 98 i Nr 50, poz. 262) w art. 2 w pkt 1 na końcu dodaje się wyrazy „a także Rzecznika Praw Obywatelskich”.

Art. 26. W ustawie z dnia 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 22, poz. 98) w art. 19 w ust. 1 po wyrazach „Prezes Najwyższej Izby Kontroli” dodaje się wyrazy „Rzecznik Praw Obywatelskich”.

Art. 27. Powołania Rzecznika Praw Obywatelskich na pierwszą kadencję Sejm dokona nie później niż przed dniem 1 grudnia 1987 r.

Art. 28. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1988 r., z tym że art. 18 ust. 2 i art. 27 wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: *W. Jaruzelski*
Sekretarz Rady Państwa: *Z. Surowiec*